

країнах світу, дає змогу зробити висновок, що вони можуть бути застосовані при реалізації інвестиційних програм українськими промисловими підприємствами. Окремі дослідники вбачають у відсутності необхідних технологій та досвіду ефективного проектного фінансування одну із головних проблем банківської системи при фінансовому забезпеченні інноваційного розвитку економіки.

Бібліографічний список

1. Чиж Н. М. Проблеми розвитку проектного фінансування в Україні [Електронний ресурс.] — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2008_5_2/zbirnuk_O_FN_5_C_2_310.pdf
2. Проектне фінансування. [Електронний ресурс.] — Режим доступу: <http://kursmm.com.ua/11a7.htm>
3. Сахалин Энерджи [Електронний ресурс.] — Режим доступу: www.sakhalinenergy.ru

Стаття надійшла до редакції 15 травня 2013 р.

УДК 336.227.8

О. М. Сущенко, к.е.н.,
доцент кафедри фінансів
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЄС: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

АНОТАЦІЯ. Метою статті є аналіз сучасного стану та перспектив гармонізації податкового законодавства країн ЄС. У статті надано порівняння процесів податкової гармонізації та уніфікації, висвітлено їх спільні та відмінні риси. Визначено проблеми та сформульовано напрямки подальшої гармонізації прямих та непрямих податків в межах ЄС.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: прями та непрямі податки, гармонізація податків, уніфікація податків, податкова конкуренція, економічна інтеграція, Спільна Консолідована База Корпоративного Податку, Кодекс європейського платника податків.

АННОТАЦИЯ. Целью данной статьи является анализ современного состояния и перспектив гармонизации налогового законодательства в странах ЕС. В статье проведено сравнение процессов налоговой гармонизации и унификации, показаны их сходные и отличительные черты. Определены проблемы и сформулированы направления дальнейшей гармонизации прямых и косвенных налогов в рамках ЕС.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: прямые и косвенные налоги, гармонизация налогов, унификация налогов, налоговая конкуренция, экономическая интеграция, Совместная Консолидированная База Корпоративного Налога, Кодекс европейского налогоплательщика.

ABSTRACT. The aim of this paper is to describe the current state of tax harmonization in the European Union. This paper is focused on comparison between tax harmonization and tax unification — to show their common characteristics and differences. The most important problems and perspective ways of tax harmonization are explored.

KEY WORDS: direct and indirect taxes, tax harmonization, tax law unification, economic integration, Common Consolidated Corporate Tax Base, European Taxpayer's Code.

Ведення бізнесу в різних країнах світу чи регіону пов'язано з існуванням певних проблем. В першу чергу, мова йде про валютні ризики, які можуть внести суттєві корективи у фінансові результати корпорації, по-друге, наявні також перепони, які перешкоджають вільному руху товарів та послуг і стримують діяльність суб'єктів господарювання. Усунення таких бар'єрів (податки, технічні та інші адміністративні обмеження) автоматично розширює межі ведення бізнесу і надає доступ до нових ринків збуту.

Також важливим питанням є вільний рух капіталів між країнами, оскільки оподаткування прибутку корпорацій, інвестування та реінвестування коштів неабияк хвилюють суб'єктів міжнародних економічних відносин. Все це змушує корпорації та уряди працювати над спрощенням та гармонізацією податкових систем різних країн світу.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів гармонізації податкового законодавства країн ЄС опинилося в центрі уваги багатьох вітчизняних та іноземних науковців. Зокрема, серед іноземних дослідників особливо слід відмітити роботи Х.-В. Зінна, Д. Пірву, Д. Потерби, Д.Б. Шовена, та інших.

В своїх дослідження, зазначені вище науковці ґрунтовно досліддили не тільки сутність процесу податкової гармонізації, а й визначили основні причини існування податкової конкуренції між країнами-учасницями процесів економічної інтеграції. Також були проаналізовані прогалини економічної інтеграції країн ЄС

та визначено фактори, що призводять до виникнення перманентних кризових явищ у сфері державних фінансів.

До вітчизняних науковців, яким належать найбільш вагомі дослідження в галузі податкової гармонізації, можна віднести Білецьку Г. М., Валігуру В. А., Кармаліту М. В., Крисоватого А. І., Куц М. О., Покатаєву О. В., Шевчук В. О. В роботах українських дослідників питання податкової гармонізації розглядається, в більшості випадків, в контексті можливого використання досвіду європейських країн на шляху інтеграції України до ЄС.

Мета дослідження — аналіз сучасного стану та виявлення подальших шляхів гармонізації податкового законодавства в країнах ЄС.

Під податковою гармонізацією розуміють процес наближення податкових систем різних країн з метою досягнення цілей, визначених у спільних договорах; процес, який спрямований на створення подібних національних податкових систем у середньо- та довгостроковому періодах [1, Р. 11]. Головною метою даного процесу є запобігання виникненню негативних ефектів в межах єдиного ринку (за умов існування вільного руху товарів, послуг та капіталу).

Поряд із терміном гармонізація в науковій літературі часто використовується інший — уніфікація. При цьому дослідники трактують їх по-різному: одні з них стверджують, що процес уніфікації є більш ширшим за змістом, а інші — навпаки.

Проте якщо проаналізувати визначення, наведені в науковій літературі, то можна прийти до висновку, що по своїй суті ці процеси є двома можливими шляхами наближення законодавства різних країн. Так, у випадку уніфікації мова йде про включення до законодавства країн-партнерів однакових норм, що веде до зближення національно-правових систем, а гармонізація є більш гнучким методом, кінцевим результатом якого є створення не однакових правових норм, а зближення права, усунення суперечностей: норми різних держав можуть бути схожими зовні, навіть словесно співпадаючи, проте різними [2, Р. 522—525].

З точки зору держави гармонізація податкових систем несе певні позитивні наслідки (див. рис. 1). Так, створення єдиного ринку допомагає розширити обсяги виробництва та реалізації продукції виробників, тоді як в умовах існування різниці в оподаткуванні факторів виробництва може мати місце зниження продуктивності виробничого процесу. Власники факторів виробництва за звичайних умов будуть шукати можливість отримати більш привабливі умови оподаткування, що змушуватиме їх «мігрувати» до країн з низькими ставками опода-

ткування. При цьому економічні втрати будуть тим більшими, чим вищою є мобільність факторів виробництва. Враховуючи можливість капіталу швидко змінювати місце свого «перебування», втрати є більшими ніж у випадку з фактором праця [3, Р. 30].

Рис. 1. Переваги, пов'язані з гармонізацією податкових систем країн ЄС

Примітка. Джерело: Ussher K. The spectre of tax harmonisation/Kitty Ussher. — Centre for European Reform, 2011. — 48 p.

Оподаткування прибутку корпорацій також опиняється в центрі уваги через існування розбіжностей стосовно визначення відповідного базису — на основі принципу місцезнаходження власників або ні. В деяких випадках прибутки корпорації оподатковуються в залежності від джерела їх походження, а різниця в ставках оподаткування сприяє поглибленню неефективності виробництва [1].

З метою вирішення вищезазначених проблем в процесі гармонізації податкових систем різних країн необхідно запровадити два запобіжні заходи [4, Р. 2]:

— принцип країни призначення при справлянні непрямих податків;

— принцип місця реєстрації при оподаткуванні доходів від інвестування капіталу.

Застосування принципу країни призначення при оподаткуванні споживання повністю відповідає принципам функціонування ГАТТ (Генеральної угоди про тарифи і торгівлю) і дозволяє забезпечити конкуренцію виробників на основі «цін виробників» — ціл, за вирахуванням податку.

Другий принцип передбачає виключення можливості оподаткування доходів у країні походження і наголошує на необхідності його оподаткування в країні реєстрації власника активу. Також створюються умови, які дозволяють інвесторам бути індиферентними при виборі між вітчизняними чи закордонними активами, що дозволяє гарантувати (за певних умов) ефективний розподіл ресурсів між різними країнами.

Ще однією перевагою гармонізації податкових систем є створення правового поля, що значно знижує мотивацію до ухилення від оподаткування суб'єктів господарювання, які ведуть свій бізнес в країнах-учасницях даного процесу. Для окремо взятих держав наявність однакових умов оподаткування з країнами-партнерами дає можливість частково вирішити проблему нестачі бюджетних коштів, яка має місце внаслідок втечі капіталу.

Важливою проблемою сьогодення є погіршення стану навколишнього середовища або існування так званих негативних екологічних екстерналій. Запровадження жорстких обмежень та системи штрафів за забруднення навколишнього середовища в одній країні і відсутність подібних правил в країнах-сусідах може призвести до того, що шкідливі викиди за допомогою повітря чи водних шляхів потраплятимуть із забруднених територій на ті, де екологічна ситуація є кращою у зв'язку із впровадженням ефективної державної політики.

Створення уніфікованих правил оподаткування шкідливих викидів попереджає негативний вплив діяльності підприємств одних країн на умови життєдіяльності в країнах-сусідах. Прикладом є проект запровадження єдиного екологічного податку на кордонах ЄС з метою обмеження ввезення «брудних» товарів, при виробництві яких стан навколишнього середовища погіршився. Чим вищою буде такий ступінь «забруднення» товарів, тим вищою застосовуватиметься ставка податку. Метою такого заходу є, по-перше, бажання долучити інші країни світу до активної боротьби зі змінами клімату, по-друге, — обмеження доступу товарів за демпінговими цінами на ринок ЄС.

Проте на шляху до гармонізації податкових систем перебувають інтереси окремих країн, що суттєво ускладнює даний процес. Проблема податкової конкуренції особливо гостро проявляється через існування різниці в оподаткуванні прибутків корпорацій. Попри позитивний ефект, який пов'язаний з необхідністю покращення умов оподаткування — підвищення ефективності податкової системи, збереження існуючого або збільшення рівня податкових надходжень бюджету, дане явище призводить до по-

яви протиріч. Зокрема, намагаючись утримати існуючі позиції в рамках податкової конкуренції, країни змушені знижувати ставки основних податків, що може підірвати їх спроможність надавати в необхідному обсязі суспільні товари та послуги.

Найбільш яскравим прикладом є ситуація, яка склалася в межах ЄС, де існує вільний рух товарів, послуг, робочої сили і капіталів. Процес економічної інтеграції між країнами Європи розпочався зі створення зони вільної торгівлі, яка у 1994 році перетворилася на митний союз. Згодом було запроваджено єдину валюту і створено наднаціональні органи управління.

Таким чином, було пройдено всі необхідні стадії економічної інтеграції (див. табл. 1), яка передбачає, зокрема, гармонізацію всіх складових фінансової політики країн-учасниць. Найбільшою проблемою процесу економічної інтеграції є необхідність повної гармонізації податкових систем країн-учасниць. Проте даний процес відбувається за наявності певних перепон, пов'язаних з існуванням розбіжностей в інтересах урядів європейських країн.

Відсутність узгодженості в процесі економічної інтеграції є основною причиною постійних економічних та фінансових потрясінь в країнах-учасницях.

Таблиця 1

ЕТАПИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Форми міжнародної економічної інтеграції	Ключові характеристики				
	Усунення внутрішніх тарифів	Спільний зовнішній тариф	Вільний рух капіталів та робочої сили	Гармонізація економічної політики	Політична інтеграція
Зона (асоціація) вільної торгівлі	A				
Митний союз		B			
Спільний ринок			C		
Економічний союз				D	
Політичний союз					E

Примітка. Джерело: Zafarpour S. Internationaler Handel und Weltwirtschaftsstruktur. — Wirtschaftsuniversität Wien, Juli 2001. — S 92.

За словами О. Бланшара (Директор департаменту досліджень МФВ, 1948 — ...), головною проблемою сучасної економічної та фінансової політики є необхідність спочатку запроваджувати певні дії та реформи без попереднього обґрунтування представниками наукових шкіл. Дані слова прозвучали під час відкриття Конференції МФВ «Переосмислюючи політику макrorівня: перші кроки та попередні висновки», яка проходила 16—17 квітня 2013 року. Все це призводить до того, що завданням науки стає не прогнозування наслідків окремих заходів, а боротьба з негативними проявами вже реалізованої політики.

Зокрема, протягом тривалого часу економісти намагалися узагальнити практику провадження економічної та фінансової політики держави. Підсумком такого пошуку була поява декількох «трилем» — сукупності взаємопов'язаних явищ, де неузгодженість окремих елементів призводить до появи системних ризиків.

Таким чином, до трилеми Мандела-Флемінга 60-х років ХХ сторіччя (в умовах відміни золотого стандарту країна не може одночасно мати незалежну монетарну політику, вільний рух капіталів та фіксований обмінний курс), трилеми Д. Родріка (1957—...) (глибока економічна інтеграція не можлива в умовах існування незалежних країн з демократичними урядами) додалася трилема Ж. Пізані-Феррі. Остання трилема відображає протиріччя між монетарним союзом без загальної боргової відповідальності в умовах фіскального федералізму та існуванням незалежних банківських утворень країн-учасниць цього союзу [5, Р. 15].

У відповідь на це в березні 2012 року на зустрічі міністрів фінансів країн ЄВС було прийнято рішення про створення фіскального союзу, в центрі якого повинна бути жорстка фіскальна та боргова дисципліна.

Яскравим свідченням існування розбіжностей в завданнях податкової політики країн ЄС є конкуренція, яка має місце в силу різниці ставок оподаткування прибутків корпорацій в країнах Центральної Європи та скандинавських країнах. В той час як нові країни-члени ЄС намагаються привабити іноземного інвестора, країни з північної частини ЄС слідує політиці високих соціальних стандартів, яка передбачає концентрацію значної частини ВВП в бюджеті.

Отже податкова конкуренція може виникнути як в частині оподаткування споживання, так і у випадку оподаткування доходів (прибутків) (див. рис. 2).

Саме з метою пом'якшення конкуренції в оподаткуванні у 70-х роках ХХ сторіччя було розпочато процес податкової гармонізації. З того часу вдалося доволі суттєво просунути у напрямку гармонізації непрямих податків, проте питання оподаткування доходів (прибутків) залишається відкритим. Перша директива на шляху гармонізації прямого оподаткування з'явилася у 1990 році (Директива 90/434/ЕСС) і стосується створення спільної системи оподаткування операцій, пов'язаних з об'єднанням, розподілом та трансфером активів, обміном акцій компаній з різних країн-членів ЄС. Директива 90/434/ЕСС запроваджує відстрочку по сплаті податків, які можуть бути нараховані на різницю між реальною вартістю активів та тією, що є основою для нарахування податків [6, Р. 0001—0005].

Рис. 2. Напрямки та стан гармонізації податків в межах ЄС

Примітка. Джерело: Danko Z. Corporate tax harmonization in the European Union/Zsofia Danko//MPRA Paper No. 40350, 6 August 2012. — MPRA. — P. 209.

Директива 2005/19/ЕС внесла ряд змін до Директиви 90/434/ЕСС. Зокрема було розширено перелік юридичних осіб, що підпадають під дію даних нормативно-правових актів. Також розширено перелік транзакцій, на які поширюється дія згаданих директив, за рахунок так званих операцій розщеплення (split off — виділення активів існуючої компанії в окремий підрозділ).

Важливим доповненням до Директиви 90/434/ЕСС стало врахування у редакції 2005 року можливості виключити суми доходу від капіталу, отриманого компанією, яка володіє акціями іншої компанії, що здійснює перерахування визначених вище коштів [7, Р. L58/19-L58/27].

Другою важливою директивою, покликаною наблизити податкове законодавство країн-членів ЄС у сфері прямого оподаткування, стала Директива 90/435/ЄС. Даний нормативно-правовий акт стосується спільної системи оподаткування прибутків материнської компанії та її філій. Прийняття даного документу було спрямовано на зняття перепон в частині розподілу прибутків між групами компаній країн-членів ЄС.

Головними перевагами даної Директиви є скасування податку у джерела для дивідендів, що сплачуються між асоційованими компаніями в межах ЄС. Також запроваджувалися норми, спрямовані на уникнення подвійного оподаткування прибутку материнських компаній, отриманого від дочірніх компаній.

У 2003 році було прийнято доповнюючу Директиву 2003/123/ЄС, якою розширено перелік компаній, що підпадають під дію Директиви 90/435/ЄС, а також значно полегшено умови звільнення дивідендів від сплати податку у джерела [8, Р. 0041—0044.].

В цьому ж році було прийнято ще одну Директиву (2003/49/СЕ), спрямовану на відміну податку у джерела на роялті та відсотки, які сплачуються в межах групи компаній, що знаходяться на території країн-членів ЄС. Передбачено також перехідний період для окремих країн (всього 9), в межах якого визначені суб'єкти можуть стягувати податок у джерела на згадані вище види платежів. Максимальний термін (до 31 грудня 2014 року) передбачений для Болгарії, а найменший — для Румунії (31 грудня 2010 року) [9, Р. 0049—0054.].

Окрім Директив питання податкової гармонізації стало предметом окремих стратегічних документів. Зокрема, у відповідності до рішення, прийнятого країнами-членами за підсумками зустрічі у березні 2000 року в м. Лісабон, основною метою було визначено «створення конкурентоздатної, динамічної економіки знань, здатної забезпечувати стабільні темпи сталого розвитку, кращі умови праці та соціальну єдність» [10, Р.7].

Наприкінці 2001 року Європейська Комісія проголосила про початок реформи податку на прибуток і визначила дану ціль як пріоритетну в межах Лісабонської стратегії. В даний момент здійснюються заходи, спрямовані на створення Спільної Консолідованої Базы Корпоративного Податку (Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)) [11, Р.11].

Запровадження CCCTB пов'язано з існуванням цілої низки переваг [12, Р. 1]:

— скорочення «паперової роботи» та кількості процедур для компаній шляхом запровадження єдиної податкової декларації на території ЄС;

— зниження витрат та уникнення подвійного, надмірного оподаткування за допомогою надання можливості консолідації прибутків або збитків для всіх дочірніх підприємств на території ЄС;

— поглиблення транспарентності корпоративного податку;

— послаблення прагнення корпорацій до уникнення від оподаткування та міграції між різними судовими юрисдикціями.

У 2004 році країни-члени ЄС прийняли рішення про пришвидшення процесу гармонізації податку на прибуток шляхом запровадження низки методів [13, Р. 4]:

— повна гармонізація ставок та бази оподаткування;

— обов'язковий гармонізований підхід до визначення бази оподаткування податком на прибуток;

— оподаткування прибутку корпорацій за принципом знаходження штаб-квартири (дочірні компанії оподатковуються за принципами країни-базування штаб-квартири компанії).

Відповідно, даний механізм в сфері оподаткування прибутку корпорацій покликаний покращити умови діяльності корпорацій в межах єдиного ринку і надати системі певних ключових ознак (див. рис. 3).

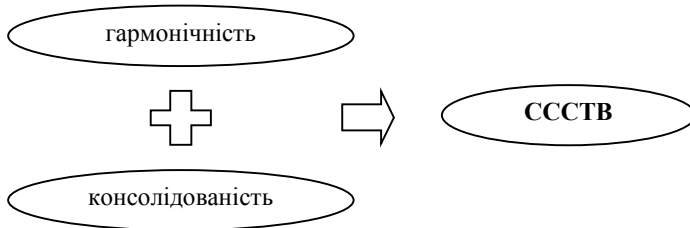

Рис. 3. Ключові ознаки єдиної системи СССТВ.

Примітка. Джерело: Tax Policy and the Economy / edited by James M. Poterba // Volume 22. — University of Chicago Press, 2008. — Р. 157-162.

Відсутність гармонічності в оподаткуванні прибутку корпорацій в ЄС змушує корпорацію, яка діє в межах даного утворення, мати справу з нормативно-правовими приписами 27 країн та їх податковими органами. Подібна проблема характерна і для США, де

відсутні принципи визначення штату, який буде відправною точкою при визначенні бази оподаткування прибутку корпорації.

Поглибленню розбіжностей в межах ЄС сприяє також і Європейський суд, який може трактувати певні положення угоди «Про створення ЄС» як такі, що суперечать нормам податкового законодавства окремих країни. Саме на такі рішення часто спираються країни при вирішенні спірних моментів у сфері оподаткування [14, Р. 157—162].

Запровадження системи СССТВ повинно вирішити проблеми у сфері оподаткування прибутку структурних підрозділів корпорації, які ведуть відокремлений облік за умов використання принципу правової та юридичної незалежності (SA/ALS, arm's length standard).

За результатами саміту, який пройшов у лютому 2012 року, представники німецького та французького урядів висловили єдність у питанні усунення бюрократичних бар'єрів в Німеччині та решті країн Європи з метою послаблення податкового навантаження для малого та середнього бізнесу. На даний момент в Німеччині вже діють понад 400 спеціальних заходів, ініційованих між 2006 та 2011 роками. Завдяки цим діям підприємці отримують майже 11 млрд. Євро податкових знижок кожного року [15, Р. 17].

Оподаткування доходів фізичних осіб також має низку проблем, які перешкоджають гармонізації податкових систем країн-членів ЄС. Мова йде не тільки про суттєву різницю у встановлених податкових ставках, а й розмірі тарифних сіток, сумах оподаткованого доходу, переліку податкових пільг та знижок.

В умовах різниці рівня доходів та спроможності сплачувати податки країни-члени ЄС змушені запроваджувати різноманітні відмінні елементи системи оподаткування [16, Р. 36]:

— запровадження неоподаткованого мінімуму для одного з членів подружжя, який/яка зареєстровані як безробітний/а (наприклад, Словаччина); для кожної дитини, яка перебуває на утриманні батьків (наприклад, Бельгія, Чехія, Естонія, Нідерланди, Німеччина, Франція, Словенія, Литва);

— спільне оподаткування доходів подружніх пар (наприклад, Ірландія де існують тарифні сітки для індивідуальних платників та подружніх пар);

— специфічні та унікальні підходи до оподаткування сімейних доходів (наприклад, у Франції при визначенні ставки оподаткування доходів враховується кількість дітей в родині);

— системи оподаткування, які дають можливість враховувати певні види витрат при визначенні бази оподаткування в процесі виховання дітей (наприклад, Франція) або у випадку утримання сім'ї (наприклад, Німеччина).

— кількість та розмір податкових сіток.

— системи визначення витрат, які можуть бути вираховані при визначенні оподатковуваного доходу.

— система преференційного оподаткування в залежності від сімейного стану.

Створення єдиної, гармонізованої системи оподаткування доходів фізичних осіб потребує врахування всіх особливостей соціального та економічного розвитку країн-членів ЄС, а також передбачає надання поступок з боку як розвинених країн, так і тих, що розвиваються.

Важливим аспектом на шляху наближення систем оподаткування доходів фізичних осіб є питання уникнення подвійного оподаткування, особливо з урахуванням існуючих можливостей вільного руху громадян та зміни місця роботи. На даний момент, більшість країн-членів ЄС підписали двосторонні угоди на основі «типової угоди», розробленої ОЕСР та оновленої у 1996 році. Єдиним прикладом вирішення даної проблеми на багатосторонній основі є угода, підписана між Данією, Фінляндією, Швецією та Норвегією.

В напрямку гармонізації непрямих податків в межах ЄС вдалося досягти значних успіхів. Актуальність проблеми була покликана існуванням основних свобод в межах ЄС: свободи руху товарів та послуг, свободи пересування громадян і свободи руху капіталів. Основною перешкодою на шляху руху товарів і послуг в межах ЄС є існування непрямих податків на кордонах.

Сам процес гармонізації відбувається у трьох напрямках: ПДВ, акцизне оподаткування та мито. Так, ще у Римській угоді 1957 року було зазначено, що в межах Європейського Економічного Співтовариства буде створено єдиний ринок, який передбачатиме відсутність ввізного та вивізного мита на товари та послуги, а також запровадження спільного митного тарифу. Лише у 1992 році згідно з рішенням Ради ЄС було запроваджено Митний Кодекс Співтовариства [17, S. 307-356]. Саме в даному випадку можна говорити про повноцінний процес уніфікації податкового законодавства країн ЄС, оскільки в даному випадку створюються єдині елементи системи оподаткування для всіх країн без виключення.

В напрямку гармонізації оподаткування податком на додану вартість було пройдено довгий шлях. Зокрема, у 60-х роках все почалося з прийняттям Першої та Другої Директив з питань оподаткування ПДВ [18, 19]. Основою для цього процесу стала Шоста Директива з питань гармонізації законодавства, що стосується податків з обороту (ПДВ). Проте вже 1 січня 2007 року в силу вступила Директива Ради ЄС, яка стосується створення єдиної системи оподаткування доданої вартості [20].

Проблемні питання в сфері гармонізації оподаткування доданої вартості пов'язані з існування численних податкових пільг та виключень, які мають соціальне спрямування. Так, соціальні фонди Німеччини можуть зазнати 34 млрд. Євро збитків у випадку повної реалізації приписів ЄС з гармонізації законодавства в сфері оподаткування податком на додану вартість [21, S. 66].

Гармонізація акцизного оподаткування відбувалася найбільш важко, оскільки з боку країн-членів ЄС лунали протести та застереження стосовно проблем, пов'язаних із гармонізацією ставок. Також важливим питанням протягом довгого часу залишалися ризики адаптивного та фіскального характеру.

Базою для гармонізації акцизного оподаткування стала так звана White Paper, датована червнем 1985 року. Проте, враховуючи численні перепони та нарікання з боку країн-членів ЄС, у 1989 та 1990 рр. Європейська Комісія внесла на розгляд низку нових пропозицій. Головною ідеєю даних кроків було запровадження мінімального рівня акцизів та меж, в яких вони можуть змінюватись. Лише 1992 року дані пропозиції були включені до нормативно-правового поля в межах ЄС.

Гармонізація податкового законодавства в межах ЄС включає не тільки питання уніфікації податкових ставок та окремих елементів системи оподаткування, а й спрямована на створення єдиних правил адміністрування податків в країнах-членах утворення. З цією метою в період 25.02—17.05.2013 року проводилися активні консультації з приводу розробки та прийняття Кодексу європейського платника податків.

Початком цього процесу стало рішення, прийняте 27 червня 2012 року Європейською Комісією, спрямоване на боротьбу з шахрайством у сфері сплати податків та ухиленням від оподаткування. Відповідний План дій було погоджено 6 грудня 2012 року.

Основним лейтмотивом даного документу є намагання розробити Кодекс платника податків, який би допоміг посилити коо-

перацію, довіру та взаєморозуміння між податковими органами та платниками податків. Іншим важливими завданнями даного документу є забезпечення більшої прозорості (транспарентності) в часті прав та обов'язків платників податків та сприяння запровадженню сервісно-орієнтованого підходу.

Покращення якості взаємовідносин між платниками податків та податковими органами, прозорості норм податкового законодавства, зменшення ризиків помилок, стимулювання податкової дисципліни та заохочення країн-членів ЄС до використання Кодексу платника податків дозволить підвищити ефективність системи стягнення податків.

В результаті проведеного дослідження були виявлені сучасні проблеми та шляхи подальшого розвитку процесу гармонізації податкового законодавства в країнах ЄС. Виявлені основні перепони на шляху створення уніфікованого правового поля в сфері оподаткування доходів та споживання.

Зокрема, з'ясовано, що найбільших успіхів вдалося досягти в частині гармонізації непрямих податків, оскільки вони мають найменший вплив на процес прийняття інвестиційних рішень. Показовим є прийняття Митного Кодексу в межах ЄС, що дозволило усунути значні перепони на шляху руху товарів та послуг, сприяло збільшенню обсягів внутрішньої та зовнішньої торгівлі.

В силу існування жорсткої податкової конкуренції між країнами Європи процес гармонізації по прямим податкам наштовхнувся на суттєві перепони. В першу чергу, мова йде про існування численних специфічних позицій, які стосуються оподаткування доходів в розвинених країнах ЄС. Зокрема, доходи в окремих країнах оподатковуються з урахуванням сімейного стану платника податку, кількості дітей та виду діяльності.

Соціальний аспект також виходить на перший план в частині гармонізації непрямих податків, оскільки в багатьох країнах ЄС існують виключення та податкові пільги при визначенні бази оподаткування та розміру податкової ставки в процесі оподаткування доданої вартості. Повна гармонізація означатиме значні збитки для соціальних фондів та держави в цілому.

Сьогодні на порядку денному в ЄС стоїть питання прийняття Кодексу європейського платника податків, який дозволить гармонізувати процес адміністрування податків, покращить рівень транспарентності податкової політики в межах ЄС та полегшить процедуру сплати податків для звичайних платників.

Бібліографічний список

1. *Pirvu D.* Corporate Income Tax Harmonization in the European Union / Daniel Pirvu. — New York: Palgrave Macmillan, 2012. — P. 11.
2. *Юніна М. П.* Щодо визначення понять уніфікації та гармонізації права / М. П. Юніна // Митна справа № 1(73) 2011, частина 2. — О.: Одеська юридична академія. — С. 522—525.
3. Canada-U.S. tax comparisons / edited by J.B. Shoven and John Whalley // National Bureau of Economic Research. — Chicago: The University of Chicago Press, 1992. — P. 30.
4. *Pirvu D.* Corporate Income Tax Harmonization in the European Union / Daniel Pirvu. — New York: Palgrave Macmillan, 2012. — P. 11.
5. *Sinn H.-W.* Tax Harmonization and Tax Compensation in Europe / Hans-Werner Sinn // NBER Working Paper No. 3248. — Cambridge: National Bureau of Economic Research, 1990. — P. 2.
6. *Pisani-Ferry, Jean.* The Euro Crisis and the new impossible trinity / Jean Pisani-Ferry // Bruegel Policy Contribution, Issue 2012/01, January 2012. — 15 p.
7. Council Directive 90/434/EEC//Official Journal L 225, 20/08/1990. — P. 0001—0005.
8. COUNCIL DIRECTIVE of 17 April 2005 amending Directive 90/434/EEC 1990 on the common system of taxation applicable to mergers, division, transfer of assets and exchange of shares concerning companies of different Member States / Official Journal of the European Communities. — European Council, 2005. — P. L58/19-L58/27.
9. COUNCIL DIRECTIVE of 22 December 2003 amending Directive 90/435/EEC 1990 on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States / Official Journal of the European Communities. — European Council, 2004. — P. 0041—0044.
10. *Ioannou D., Ferdinandusse M., Lo Duca M., Coussens W.* Benchmarking the Lisbon Strategy/Domosthenes Ioannou, Marien Ferdinandusse, Marco Lo Duca//Occasional Paper Series, NO 85. — Frankfurt: European Central Bank, 2008. — P. 7.
11. *McClure C. Jr.* Harmonizing Corporate Income Taxes in the European Community: Rationale and Implications/Charles McClure Jr.//Tax Policy and the Economy, Volume 22. — University of Chicago Press, July 2008. — P. 152.
12. *Von Brocke K.* Tax policy under a common currency/Klaus von Brocke//EU direct tax news, Issue 47, March, April. — Ernst&Young, 2012. — P. 1.
13. *Bettendorf L., Devereux M.P., van der Horst A., Loretz S., de Mooij R. A.* Corporate tax harmonization in the EU/Leon Bettendorf,

Michael P. Devereux, Albert van deer Horst, Simon Loretz and Ruud A. de Mooij//Economic Policy. Fiftieth Panel Meeting. — CES, 2008. — P. 4.

14. Tax Policy and the Economy / edited by James M. Poterba // Volume 22. — University of Chicago Press, 2008. — P. 157—162.

15. *Watson J., Bosen E.* Harmonizing taxation — reducing bureaucracy/James Watson, Elmar zur Bosen//T Magazine, Issue 09. — Ernst&Young EMEIA Tax, 2012. — P. 17.

16. *Wolowiec T., Sobon J.* EU Integration and Harmonisation of Personal Income Taxation/Tomasz Wolowiec, Janusz Sobon//Contemporary Economics, Vol.5 Issue 1.2011. — P. 36.

17. Verordnung (EWG) Nr. 2913-92 DES RATES vom 12. Oktober 1992 zur Festlegung des Zollkodex der Gemeinschaften / Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften, Nr. L 302/1. — Europäisches Rat, 1992. — S. 307—356.

18. ERSTE RICHTLINIE DES RATES (67/227/EWG) vom 11. April 1967 zur Harmonisierung der Rechtsvorschriften der Mitgliedstaaten / Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften, 1301/67. — Europäisches Rat, 1967. — S. 1301—1303.

19. SECOND COUNCIL DIRECTIVE of 11 April 1967 on the harmonization of legislation of Member States concerning turnover taxes Structure and procedures for application of the common system of value added tax / Official Journal of the European Communities, 1303/67. — European Council, 1967. — P. 16—23.

20. COUNCIL DIRECTIVE 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax / Official Journal of the European Union, L347/1. — European Union, 2006. — 214 p.

21. EU-Pläne belasten Sozialkassen/Der Spiegel 22. 2013. — S. 66.

Стаття надійшла до редакції 20 червня 2013 р.

УДК 368

В. М. Фурман, д.е.н.,
професор кафедри фінансів та кредиту
ДВНЗ «Міжгалузева академія управління»

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО БІЗНЕСУ БАНКІВ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. Висвітлено основні напрямки удосконалення корпоративно-інвестиційного бізнесу банків. Запропоновано та проаналізовано цілі та ключові показники ефективності роботи банківських установ з корпоративними клієнтами.